

Biomolekulák nanomechanikája A biomolekuláris rugalmasság alapjai

Mártonfalvi Zsolt

Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet
Semmelweis Egyetem
Budapest

Biomolekulák mint polimerek

A biomolekulák polimerek.

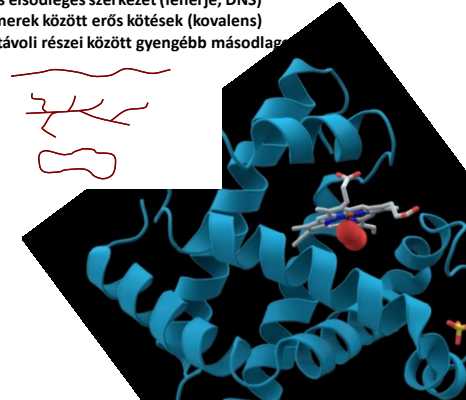
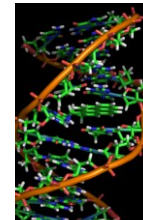
Közös bennük:

Lineáris elsődleges szerkezet (fehérje, DNS)

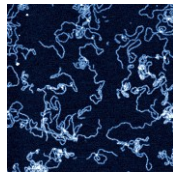
Monomerek között erős kötések (kovalens)

A lánc távoli részei között gyengébb másodlagos

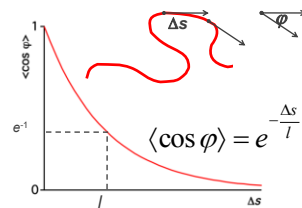
1. Lineáris
DNS, fehérje, cellulóz
2. Elágazó
glikogén
3. Cirkuláris
mt DNS

Milyen alakúak a biopolimerek?

Kettős szálú DNS

Biopolimerek alakját leíró paraméterek

Kontúrhossz (L): A lánc teljes hossza

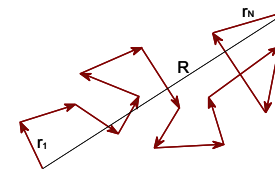
Vég-vég hossz (R): A lánc két végpontja között mért távolság.

Perzisztenciahossz (l): jellemzi a láncirányultság állandóságát.

A rövidebb perzisztenciahosszal rendelkező polimerek rugalmasabbak.

A biopolimerek alakja a „bolyongó mozgás” segítségével leírható

„Random” -bolyongó- mozgás

R = vég-vég távolság
 r_i = elemi vektor

„Négyzetgyök összefüggés”:

$$\langle R^2 \rangle = Nl^2 = Ll$$

$\langle R^2 \rangle$ = átlagos négyzetes vég-vég távolság

N = elemi vektorok száma

l = átlagos elemi vektor hossza (perzisztenciahossz)

$Nl = L$ = kontúrhossz

$$\langle R \rangle = \sqrt{Ll}$$

Entropikus polimer esetén a négyszer hosszabb lánc

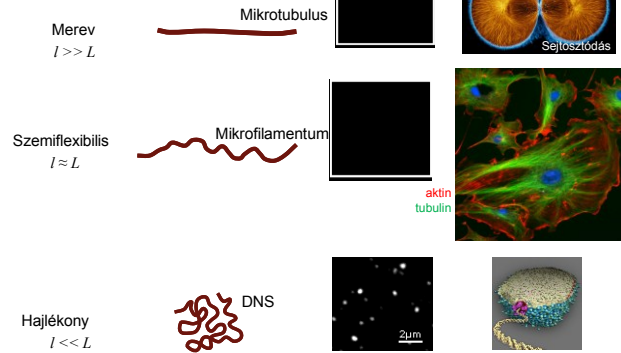
átlagos vég-vég távolsága csak kétszer hosszabb.

Rövidebb perzisztenciahossz (l) esetén a lánc hajlékonyabb ezért jobban felterekedik, vég-vég hossza rövidebb.

Biofizika 2. feladv. Diffúzió $\Rightarrow \langle x \rangle = \sqrt{2Dt}$

Biopolimerek osztályozása hajlékonyságuk alapján

l = perzisztenciahossz
 L = kontúrhossz

Rugalmasak-e a biopolimerek?

Igen, de nem érvényes Hooke törvénye. Rugalmasságuk nem lineáris.

Entrópikus rugalmasság

Hőmérsékleti energia ($k_B T$) a láncban hajlítómozgásokat gerjeszt

A lánc rendezetlensége (entrópiája) növekszik.

A lánc rövidül

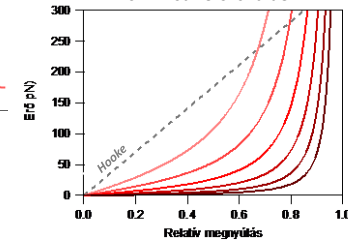

A megrövidült lánc erővel kinyújtható

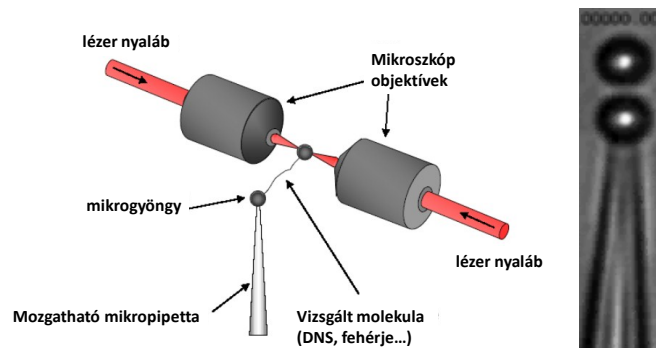
$$F \sim \frac{k_B T}{l} \cdot \frac{R}{L} + \left(\frac{R}{L}\right)^a$$

F = erő
 l = perzisztenciahossz
 k_B = Boltzmann állandó
 T = abszolút hőmérséklet
 L = kontúrhossz
 R = vég-vég hossz
 R/L = relatív megnyúlás

Nemlineáris erőválasz

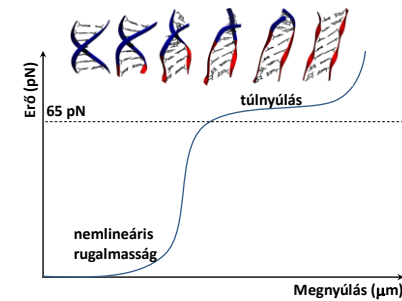

Lehet egyedi molekulákat nyújtani? a lézercsipesz

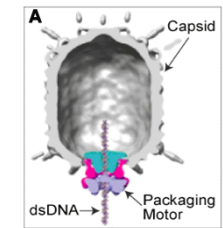

<http://glass.phys.uniroma1.it/dileonardo/Applet.php?applet=TrapForcesApplet>

Kettős szálú DNS nyújtása lézercsipeszsel

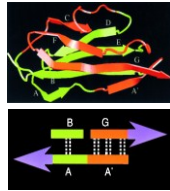

Bakteriófág DNS „pakoló” motorja

$F = 55$ pN

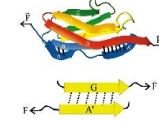
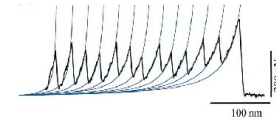
Globuláris fehérje kitekerése erővel

A mechanikai stabilitás alapja:
H-hidak a domén első és utolsó β -láncai között

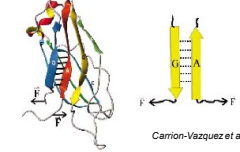
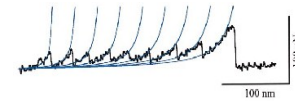
A harmadlagos szerkezet megszabja egy fehérje mechanikai stabilitását

H-hidak merőlegesek az erőhatás irányára : Nagyfokú stabilitás
A kitekeredéshez szükséges erő nagyobb mint 200 pN

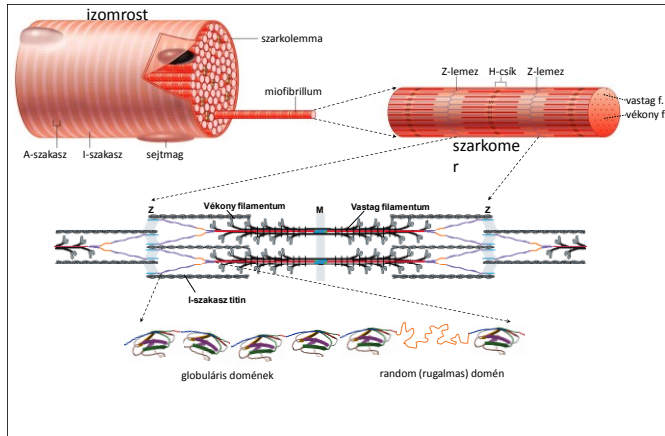
Carrion-Vazquez et al. 2000

H-hidak párhuzamosak az erőhatás irányával: Kevésbé stabil
A kitekeredés már 100 pN alatti erőknél végbemegy

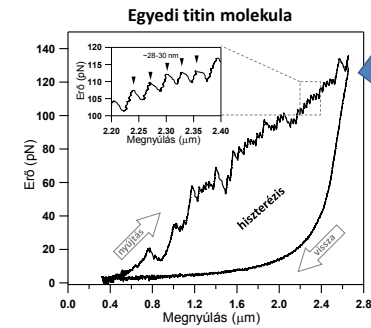

Carrion-Vazquez et al. 2000

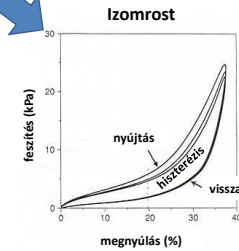
Titin: a szarkomer rugalmas filamentuma

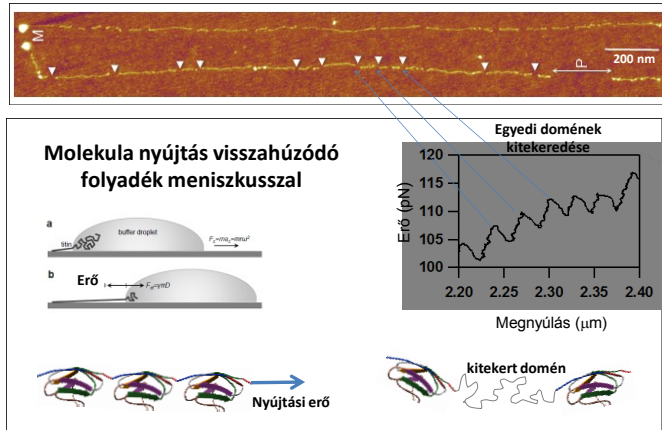
A titinmolekula az izom passzív rugalmasságának fő meghatározója

Molekuláktól a szövetig
Az izom rugalmassága a titin molekuláris rugalmasságával magyarázható

Erő hatására hogyan változik a titin szerkezete?

Lehet-e csomót köti egy DNS molekulára?

Igen! A DNS rugalmas...

